BO‘LAJAK TEXNOLOGIK TA’LIM O‘QITUVCHILARINING UNIVERSAL KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA REFLEKSIV TOPSHIRIQLARNING METODIK IMKONIYATLARI

Askarova Barchinoy Abdiraximovna
Farg‘ona davlat universiteti
Texnologik ta’lim kafedrasi katta o‘qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu tezisda bo‘lajak texnologik ta’lim o‘qituvchilarining universal kompetensiyalarini refleksiv topshiriqlar vositasida rivojlantirish masalasi yoritilgan. Texnologik ta’limning amaliy xususiyatidan kelib chiqib, muammoli vaziyatni tahlil qilish, texnologik yechimni asoslash, hamkorlikdagi faoliyatni baholash va shaxsiy rivojlanishni rejalashtirishga yo‘naltirilgan metodik sikl taklif etilgan. Refleksiv topshiriqlarni amaliy mashg‘ulotlar bilan uyg‘unlashtirish shartlari va baholash mezonlari bayon qilingan.

Kalit so‘zlar: texnologik ta’lim, universal kompetensiyalar, refleksiv yondashuv, refleksiv topshiriq, tanqidiy fikrlash, hamkorlik, o‘zini baholash.

Texnologik ta’limni modernizatsiya qilish bo‘lajak o‘qituvchining amaliy ko‘nikmalari bilan birga, mustaqil fikrlashi, qarorini asoslay olishi va o‘z faoliyatini takomillashtirishini ham talab etadi. Shu sababli texnologiya fanini o‘qitishda refleksiv topshiriqlarni amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish metodik jihatdan muhimdir. Mazkur tezisning maqsadi universal kompetensiyalarni rivojlantirishga yo‘naltirilgan refleksiv topshiriqlar sikli va uni qo‘llash shartlarini taklif etishdan iborat.

Universal kompetensiyalar ushbu ishda turli o‘quv va kasbiy vaziyatlarda qo‘llanadigan tanqidiy fikrlash, muammoni hal qilish, muloqot, hamkorlik, ijodkorlik hamda o‘z faoliyatini boshqarish qobiliyatlari sifatida talqin qilinadi. Ular kasbiy bilimlarning amaliy vaziyatlarda qo‘llanishini ta’minlaydi. Masalan, talabaning chok turini bilishi kasbiy tayyorgarlikni, materialga mos chokni tanlab, tanlovini dalillar bilan tushuntirishi esa universal kompetensiyalarning namoyon bo‘lishini ifodalaydi.

J. Dewey refleksiv fikrlashda qarashlarni ularning asoslari va oqibatlari bilan bog‘lab tahlil qilishga e’tibor qaratgan [1]. D. Schön kasbiy faoliyat davomida hamda faoliyat yakunlangach amalga oshiriladigan refleksiyani o‘rgangan [2]. Ushbu nazariy qarashlar asosida amaliy mashg‘ulotni rejalashtirish, bajarish va qayta ko‘rib chiqish bosqichlarini o‘zaro bog‘lash mumkin.

Taklif etilayotgan metodik sikl quyidagicha tashkil etiladi: muammoli vaziyatni anglash, yechimni rejalashtirish, amaliy harakat, natijani dalillar asosida tahlil qilish, tuzatish kiritish va qayta bajarish. Uning metodik xususiyati refleksiv xulosani keyingi amaliy harakat bilan bog‘lashda namoyon bo‘ladi. Talaba aniqlagan kamchilikni qayd etish bilan birga, uni bartaraf etish usulini ham sinab ko‘radi.

Masalan, gazlamaga ishlov berish mashg‘ulotida talabalarga buyum vazifasi va material xususiyatidan kelib chiqib chok tanlash topshirig‘i beriladi. Ular kamida ikki variantni mustahkamlik, tashqi ko‘rinish va bajarish qulayligi bo‘yicha taqqoslaydilar. Tanlangan chok namunasi tayyorlangach, natija belgilangan mezonlar bilan tekshiriladi. Ushbu vaziyat material haqidagi bilimlarni tanqidiy tahlil va qaror qabul qilish bilan birlashtiradi.

Faoliyat davomida “Nega shu usulni tanladim?”, “Qaysi bosqichda qiyinchilik yuzaga keldi?” va “Natijani yaxshilash uchun nimani o‘zgartiraman?” savollari qo‘llanadi. Javoblar namuna, kuzatuv yoki bajarilgan operatsiya bilan asoslanishi lozim. Guruhli ishda har bir talaba o‘z hissasini tushuntiradi, hamkorining taklifini muhokama qiladi va umumiy qarorni shakllantirishda qatnashadi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Baholash to‘rtta yo‘nalishda olib borilishi tavsiya etiladi: qarorning asoslanganligi, xato sababini aniqlash, hamkorlikdagi ishtirok va tuzatishning natijaga ta’siri. Boshlang‘ich darajada talaba muammoni o‘qituvchi yordamida aniqlaydi; o‘rta darajada mustaqil tahlil qiladi, biroq tuzatishni tanlashda yordamga ehtiyoj sezadi; yuqori darajada muqobil yechimlarni asoslab, natijani mustaqil takomillashtiradi. Bu tavsiflar baholashni kuzatiladigan harakatlarga bog‘laydi.

Metodikani qo‘llash uchun xavfsiz amaliy muhit, oldindan tushuntirilgan mezonlar, qayta bajarish imkoniyati va dalillarga tayangan teskari aloqa zarur. O‘qituvchi refleksiv savollarni mashg‘ulot mazmuniga moslashtirishi hamda talabaning xatosini tahlil uchun o‘quv vaziyati sifatida ko‘rib chiqishi lozim.

Demak, refleksiv topshiriqlar texnologik ta’limda amaliy natija bilan faoliyatni anglash o‘rtasidagi bog‘liqlikni kuchaytirishga xizmat qilishi mumkin. Tezisning nazariy-metodik natijasi refleksiv sikl va unga mos baholash yo‘nalishlarining taklif etilganidir. Uning universal kompetensiyalar rivojlanishiga ta’sirini aniqlash keyingi tajriba-sinov ishlarining vazifasi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. J. Dewey. How We Think: A Restatement of the Relation of Reflective Thinking to the Educative Process. (Boston, D. C. Heath and Company, 1933) - 301 p.
2. D. A. Schön. The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action. (New York, Basic Books, 1983) - 374 p.
3. Aloqa ma’lumotlari: [elektron pochta]; [telefon].

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.